

*Пономаренко Н. В.,
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри міжкультурної комунікації та іноземної мови
Національного технічного університету
«Харківський політехнічний інститут»
Неустроева Г. О.,
викладач кафедри міжкультурної комунікації та іноземної мови
Національного технічного університету
«Харківський політехнічний інститут»*

ВАЖЛИВІСТЬ ФОРМУВАННЯ ПРАКТИЧНИХ НАВИЧОК МІЖКУЛЬТУРНОГО СПІЛКУВАННЯ В СТУДЕНТІВ ТЕХНІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Анотація. Стаття присвячена аналізу особливостей використання практичних навичок міжкультурного спілкування в студентів технічних спеціальностей як необхідного елемента комунікативно-орієнтованого підходу під час оволодіння іноземною мовою. Під час дослідження аналізується необхідність навчання культурних аспектів з опертям на реальні, норми і правила повсякденного життя.

Ключові слова: соціокультурний контекст, комунікативно-орієнтований підхід, культурна дифузія, контекстуалізація.

Постановка проблеми. Викладання іноземних мов для студентів технічних спеціальностей переживає зараз складний період переосмислення методології й методики, що пов'язано з істотними змінами у ставленні до цього предмета з огляду на входження нашої країни до Європейського простору і світове співтовариство й пов'язані із цим абсолютно нові цілі спілкування. Фахівці в галузі науки й техніки зараз мають потребу в навчанні іноземної мови не як самоцілі, а як знаряддя виробництва.

У дослідженнях М.Б. Бергельсона, О.П. Крюкової, С.Г. Сабліною, Л.В. Сухової та інших учених характеризується специфіка комунікативної сфери, в якій вагоме значення надається потребнісно-мотиваційному й операційному змісту її розвитку. Комунікація (від лат. Communication – обмін, зв'язок, передача) – це передача інформації від однієї системи до іншої за посередництвом спеціальних матеріальних носіїв сигналів [6]. Відомий лінгвіст В.А. Маслова розглядає мову як феномен культури, як виразник особливої національної ментальності. Мова якнайтісніше пов'язана з культурою: вона проростає в неї, розвивається в ній і висловлює її [3].

Як уважає С. Тер-Мінасова, кожен урок іноземної мови – це перехрестя культур, це практика міжкультурної комунікації, тому що кожне іноземне слово відображає іноземний світ та іноземну культуру: за кожним словом стоїть зумовлене національною свідомістю уявлення про світ [11].

Як відомо, культура має комунікативне значення, будучи формою спілкування між людьми. Згідно із сучасним підходом у цій галузі, міжкультурна комунікація вимагає усвідомлення нерозривної єдності з культурою народів мов, що вивчаються, ставить знак рівності між культурною грамотністю і прикладним знанням [2]. Але головне, на наш погляд, полягає в тому, що «мови повинні вивчатися в нерозривній єдності зі світом і культурою народів, що говорять цими мовами» [5].

У різноманітті вмій ефективної міжкультурної комунікації можна виділити такі вміння, необхідні у сфері технічного письмового спілкування [10]:

- уміння адаптувати текст документа, листи або технічні інструкції залежно від культури тієї країни або групи людей, для яких цей документ, інструкція або лист написані;

- уміння писати технічні статті в такому науковому стилі, який можна легко перекласти іншою мовою, уникаючи при цьому проблем, пов'язаних із неадекватним розумінням культурних особливостей;

- уміння самостійно знаходити необхідну за фахом і спеціальністю інформацію, враховуючи культурні особливості різних країн і культур;

- уміння працювати в полікультурній команді, коли спілкування з іншими учасниками технічної команди відбувається з використанням різних засобів телекомунікації;

Вивчення стратегій комунікативної поведінки представників технічного англомовного соціуму, їхніх лінгвосціологічних і культурологічних особливостей сприяють залученню «носіїв» мови до концептуальної системи, картини світобачення, ціннісних орієнтирів носіїв іноземної мови, зближення міжкультурної дистанції, вихованню їхньої готовності адаптуватися до ділової культури іншого народу, іншого соціокультурного контексту взаємодії та впливу з метою вироблення оптимальної стратегії професійного підходу [5].

Метою статті є дослідження необхідності формування практичних навичок міжкультурного спілкування в студентів технічних спеціальностей як системоутворювального елемента комунікативно-орієнтованого навчання іноземної мови, яке передбачає багатоаспектне використання лінгвосціологічних і культурологічних особливостей комунікативної поведінки представників технічного англомовного соціуму.

Виклад основного матеріалу дослідження. Отже, основне завдання, яке стоїть перед викладачами іноземної мови, – це максимальний розвиток комунікативних здібностей і навичок. Для вирішення цього завдання вкрай необхідно вивчати й упроваджувати нові методи та методики викладання, розвиваючи всі основні види володіння мовою, із застосуванням новітніх навчальних матеріалів: використання комп'ютера, мультимедійних технологій, що надають текстові файли, мовні ігри, всілякі види тренінгу; мультимедійні засоби для подання навчальних матеріалів; використання електронних словників,

енциклопедій та інших Інтернет-ресурсів для формування необхідних навичок з іноземної мови в студентів технічних спеціальностей [12].

Але головне, на наш погляд, полягає в тому, що «мови повинні вивчатися в нерозривній єдності зі світом і культурою народів, що говорять цими мовами» [11]. Як відомо, культура має комунікативне значення, будучи формою спілкування між людьми. Згідно із сучасним підходом у цій галузі, міжкультурна комунікація передбачає відмінності під час використання однієї мови, вимагає усвідомлення нерозривної єдності з культурою народів мов, що вивчаються, ставить знак рівності між культурною грамотністю і прикладним знанням [2].

Усвідомлення власної культури може статися в разі здійснення безпосередніх контактів з нормами інших країн під час подорожей і в межах своєї країни [1], а в умовах глобальних мереж такі контакти виникають набагато частіше. У міжкультурній комунікації виявляються в загостреному вигляді «всі істотні, вузлові проблеми комунікації, зокрема проблеми контекстуалізації та (ре)конструювання змісту в рамках комунікативного події» [4].

Безсумнівно, телекомунікаційні технології й Інтернет дуже сильно впливають на культуру в сучасному світі. Варто зазначити, що в інформаційно-комунікаційному середовищі міжкультурна комунікація більшою мірою має символічний характер, так як процес обміну повідомленнями (символами) відбувається у вигляді слів, дій і деяких об'єктів (фотографії, графіка, таблиці, аудіофайли тощо), які інтерпретуються тим чи іншим способом людьми, в тому числі тими, що належать до різних мовних культур [5]. Ці відмінності в розумінні пов'язані з варіаціями в словникових словах, граматиці, концепціях часу, виявом поваги й соціальної ієрархії, а також іншими відмінностями в мовних культурах [3].

В інформаційно-комунікаційному середовищі, мабуть, варто говорити про процес культурної дифузії, що становить взаємне проникнення (запозичення) культурних рис, цінностей з одного суспільства в інше [6], так як у цьому випадку відбувається зіткнення багатьох культур через комп'ютерні телекомунікації [7]. Так, в інтернет-співтоваристві відбувається поширення елементів писемної культури (наприклад, смайликів), оформлення електронних публікацій графічного дизайну, стильового оформлення і призначеного для користувача інтерфейсу веб-сайтів (академічний стиль) [7; 12].

Для ефективної міжкультурної комунікації необхідні фонові знання, знання звичаїв, традицій, побуту, поведінкових особливостей представників інших культур. У рамках власної культури створюється міцна ілюзія свого бачення світу, способу життя, менталітету тощо як єдино можливого й, головне, єдино прийняттого [7]. Звичайна людина зазвичай не усвідомлює, що зразки її поведінки та способи сприйняття пофарбовані її власною культурою й люди інших культур мають інші точки зору, системи цінностей і норм [9]. Тільки в разі зіткнення з іншою культурою ми починаємо замислюватися над тим, чому «вони» поведуться в певній ситуації інакше, ніж ми, тобто відбувається конфлікт культур.

Необхідно враховувати, що процес міжкультурного спілкування передбачає взаєморозуміння, відповідно, і взаємоадаптації. Для цього необхідно не лише порівнювати мови, а й зіставляти культури загалом. При цьому виділяється те, що їх об'єднує, і те, що їх роз'єднує.

Представники різних культур використовують різні моделі сприйняття дійсності за допомогою символічних систем, що відображається в використовуваних мовних конструкціях, стилях усної та письмової комунікації [4]. До міжкультурних мовних бар'єрів можуть бути зараховані такі явища, як вираження думки, розуміння представників інших культур, велика кількість використовуваної технічної термінології, специфічна вимова. Особливості фонетико-фонологічного, морфологічного, лексичного, синтаксичного рівнів різних мов немичуче породжують труднощі перекладу технічної документації й відтворення сенсу обмінюваних повідомлень, тобто можна говорити про бар'єри семантичного характеру [8].

Отже, формування міжкультурної компетенції як показника сформованості здатності людини ефективно брати участь в іншомовному спілкуванні на міжкультурному рівні має відбуватися органічно через увесь процес навчання іноземних мов.

Ті, що навчаються, частіше продовжують говорити іноземною мовою виходячи з уявлень, властивих їхній рідній культурі, що швидше сприяє руйнуванню комунікації, а не її встановленню [8]. Оскільки вміння й навички формуються в діяльності з використанням необхідних засобів і в певному середовищі, то діяльність щодо формування комунікативної компетенції реалізується в освітньому технічному середовищі.

Що означає мова для окремо взятої людини та наскільки вона відображає її звичай і культуру?

Те, що в одній країні є нормальним і ввічливим, в іншій країні може сприйматися абсолютно по-іншому. Так, наприклад, у США чайові становлять власне заробіток обслуговуючого персоналу. В Україні, наприклад, не прийнято давати чайові, так як у рахунок вже включено обслуговування. Така сама система працює й під час роботи людини з однієї країни в іншій.

Висновки. Отже, для ефективної комунікації з представниками інших культур необхідні не тільки знання іноземної мови, а й практичні навички в міжкультурному спілкуванні. Поряд з оволодінням іноземною мовою важливим також є розуміння неписаних правил повсякденного життя, правил увічливості або великої кількості дрібних невербальних сигналів, що забезпечують функціонування спільного співіснування людей.

Навчання культурних аспектів з опертям на реалії, норми та правила повсякденного життя також важливе, як і навчання, власне, іноземної мови, тому аспекти повсякденної культури повинні стати невід'ємною частиною на заняттях з іноземної мови для студентів технічних спеціальностей, так само як граматики й лексики. Щоб уникнути непорозумінь, необхідно не тільки опанувати іноземну мову, а й по можливості добре знати неписані правила повсякденного життя країни, що вивчається. Вони є запорукою успішної комунікації.

Література:

1. Ананко Т.Р. Англомовний корпоративний дискурс: дис. ... канд. філол. наук: спец. 10.02.04. Харків: МОНУ ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2007. 210 с.
2. Атабекова А.А. Лингвистический дизайн web-страниц: проблемы «коммуникативных неудач». Коммуникация: теория и практика в различных социальных контекстах: матер. Междунар. науч.-практ. конф. Пенза: Изд-во ПГУ, 2002. Ч. 2. С. 148–153.
3. Бергельсон М.Б. Лингвистические методы исследования в области (межкультурной) коммуникации. Коммуникация: концептуальные и прикладные аспекты: матер. Второй междунар. конф. / под общ. ред. И.Н. Розинной. Ростов-на-Дону: Изд-во ИУБиП, 2004. С. 9–12.

4. Верещагин Е.М., В.Г. Костомаров. Язык и культура. Москва, 1990. С. 23.
5. Крюкова О.П. Эффективная коммуникация между учителем и учащимся в учебной среде, опосредованной компьютером: проблемы и решения (на материале обучения английскому языку). Теория и практика коммуникации. Вестник РКА / под общ. ред. И.Н. Розиной. Ростов-на-Дону: Изд-во ИУБиП, 2004. Вып. 2. С. 85–93.
6. Основы теории коммуникации: учебник / под ред. М.А. Василика. Москва: Гардарики, 2003. С. 593.
7. Розина И.Н. О задачах курса межкультурной коммуникации. Язык и межкультурная коммуникация: материалы Межвузовской научно-практической конференции. Ростов-на-Дону: Изд-во ИУБиП, 2005. С. 11.
8. Саблина С.Г. Барьеры коммуникации в межкультурной среде. Актуальные проблемы теории коммуникации. Санкт-Петербург: Изд-во СПбГПУ, 2004. С. 52–74.
9. Социологический энциклопедический словарь / редактор-координатор, академик РАН Г.В. Осипов. Москва, 1998.
10. Сухова Л.В. Коммуникативно-ориентированное обучение иностранным языкам и языковая парасреда – как его системообразующий фактор. Иностранные языки в школе. 2007. № 5. С. 14–17.
11. Тер-Минасова С.Г. Язык и межкультурная коммуникация. Москва: Слово/Slovo, 2000. 624 с.
12. Чернов А.А. Становление глобального информационного общества: проблемы и перспективы. Москва: Дашков и Ко, 2003. 232 с.

Пономаренко Н. В., Неустроева Г. О. Важность формирования практических навыков межкультурного общения у студентов технических специальностей

Аннотация. Статья посвящена анализу особенностей использования практических навыков межкультурного общения у студентов технических специальностей как необходимого элемента коммуникативно-ориентированного подхода при овладении иностранным языком. В ходе исследования анализируется необходимость обучения культурным аспектам с упором на реалии, нормы и правила повседневной жизни.

Ключевые слова: социокультурный контекст, коммуникативно-ориентированный подход, культурная диффузия, контекстуализация.

Ponomarenko N., Neustroieva G. The importance of forming practical skills of cross-cultural communication among students of technical specialties

Summary. The article is devoted to the analysis of peculiarities of using the practical skills of cross-cultural communication among students of technical specialties as the necessary element of a communicative-oriented approach while mastering a foreign language. The study examines the importance of learning cultural aspects, focusing on realities, norms and rules of everyday life.

Key words: sociocultural context, communicative-oriented approach, cultural diffusion, contextualization.